

BEGL - Biblioteca escolar i gust per llegir

M3.Tema 3. La selecció dels textos per a la mediació

De paràmetres de valoració de les obres de ficció per a infants i joves, se'n han fet força, aquí exposarem els que utilitzem en el Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, que beuen de les fonts del treball del Seminari, de l'obra dirigida per Teresa Colomer *Siete llaves para valorar las historias infantiles*, citat a la bibliografia, de la fitxa d'anàlisi de la mateixa autora publicada en el llibre *La formació del lector literari*, Colomer¹⁾ (1998); les directrius de la Red de Selección de Libros Infantiles y juveniles, coordinat per la Fundación Germán Sánchez Ruipérez, de la qual en formem part, i dels criteris utilitzats per Haur Liburu Mintegia, de la Facultat d'Humanitats i Ciències de l'Educació de Mondragón.

El propòsit d'aquest apartat és oferir un punt de partida, segurament discutible, a partir del qual discutir i aprofundir en cada un dels apartats, perquè des de la biblioteca escolar es té la necessitat de valorar els llibres per seleccionar els que en poden formar part, sempre des de la qualitat i que permeten que el lector creixi com a individu i es faci seva la cultura de la que forma part.

Segur que el corpus de llibres que s'inclouen en una selecció difereix segons per què i per a qui es vulguin els llibres.

1. Criteris de selecció en funció de les obres

Per començar, volem incidir en un parell d'obvietats que, amb tot, no cal perdre de vista; la primera és que en el moment de fer la tria hem de pensar en els gustos i la capacitat lectora dels infants i joves a qui volem fer arribar el llibre. La segona fa referència a la capacitat de comunicar del llibre, la seva capacitat de suscitar emocions, de transmetre, de fer-nos riure, plorar, de fer-nos qüestionar aspectes de la vida real, d'inquietar-nos, de poder llegir un món una mica millor del que vivim. A la capacitat de transformar-nos, de fer-nos diferents un cop acabat el llibre, d'haver après alguna cosa dels personatges, del llenguatge, en com ha incidit la lectura en la nostra manera de pensar.

A partir d'aquí, desglossarem en uns grans apartats sota els quals apuntarem aspectes a tenir en compte a l'hora de fer una valoració i selecció de llibres, i que d'alguna manera fan referència als elements de la creació dels àlbums, narrativa i altres gèneres dels que ja hem parlat més amunt:

Contingut i tractament

La literatura infantil i juvenil és un reflex una mica millorat de la realitat. Des de la LIJ hi ha tanta diversitat temàtica, que estant al dia de la producció editorial podem tenir tot un món en la nostra biblioteca, destaquem els criteris següents:

- El tema, si tenim altres llibres que tracten el mateix tema, si és recurrent en la LIJ, o és original tant pel que tracta com per com ho tracta.
- Si és un tema prou nou respecte al nostre fons.
- Si el seu tractament és atractiu i interessant per els nostres lectors.
- Si està ben adaptat als interessos dels lectors.
- Si transmet valors positius o empatia amb un personatge que permeti el creixement personal.
- Si el tractament del tema es dona amb l'absència de prejudicis, estereotips, tòpics,...

Estructura de l'obra o com és l'esquelet de la història

- Sobre la complexitat de l'argument: existeixen diferents eixos narratius, són varies històries que coincideixen en una de sola; hi ha salts espacials i temporals; es dona la presència de diferents veus narratives o de canvis de punt de vista; per tot plegat és adequat a la competència lectora dels destinataris. Com són els personatges, com estan construïts, si són coherents amb el registre de l'obra.
- L'inici, el desenvolupament de la trama, el desenllaç final. La seqüenciació, coherència i versemblança dels esdeveniments.
- Si existeix una progressió en la variació i complexitat de l'estructura narrativa, si guarda algun tipus de relació amb estructures tradicionals com ara el conte popular,...
- Com es presenta l'estructura, si s'organitza per parts i capítols, si s'estimula la lectura activa fent que el lector anticipi o pugui fer prediccions del que passarà.

Text i estil: el valor de les paraules

- Nivell de vocabulari i de la sintaxi, adaptació al nivell de comprensió dels destinataris.
- Si el registre lingüístic és l'apropiat.
- La dimensió estètica i simbòlica del llenguatge. El domini de la llengua. La capacitat de suscitar imatges en la ment del lector. Els nivells de significat. Si existeixen diferents nivells de lectura, encara que no siguin explícits.
- Si s'utilitzen recursos estilístics i artificis adequats a la competència lectora, com ara la ironia, el doble sentit, reiteracions...)

Relació de l'obra respecte a la tradició literària o gràfica

- Si pertany a alguna nissaga, amb antecedents dels clàssics.
- Si hi ha diàleg intertextual entre les obres, amb la tradició, i amb la ficció audiovisual.
- Si obre possibilitats d'aprofundiment i d'eixamplament en la comprensió del món literari o gràfic.
- Si afavoreix que el lector valori les possibilitats de la literatura i la il·lustració.
- Si forma part del corpus d'obres metaficcionals.

La qualitat de la traducció en el cas de les obres originals en altres llengües

- Si la llengua es veu empobrida respecte l'original, si pensem que es podria dir el mateix amb paraules i sintaxi més encertada. La traducció pot il·luminar una obra o la pot enfosquir, i més en uns moments en què en llengua catalana tenim tan bons escriptors que es dediquen a l'ofici de la traducció.

Les il·lustracions

Les il·lustracions s'han de valorar en relació amb el text i des del punt de vista artístic. En el cas del àlbums la valoració és sobre el conjunt i el resultat de la relació text imatge:

- Relació text-imatge, si es dona complementarietat, si la suma enriqueix el producte, si la imatge i el text es recolzen l'un amb l'altre, si s'ha buscat un contrast entre l'un i l'altre per no caure en exageracions, si hi ha un joc de contraris entre el que diu el text i el que mostren les il·lustracions...
- Com es reparteix la informació entre el text i la imatge. Si la via o registre que ha triat l'il·lustrador és l'adequada. Quin paper hi juga l'estil, el cromatisme...
- Què pretén la il·lustració, quins elements posa en joc, si té altres possibilitats o n'explora suficients...

Aspectes materials i paratextos

L' estètica general, coberta, maquetació, tipografia, format, enquadernació, dedicatòries, guardes, es llegeix sense que el disseny provoqui entrebancs.

Què aporta al lector

Quin tipus de funció té la lectura d'aquestes publicacions: distreure, fer pensar, identificar-se, projectar-se; és un llibre que permet el creixement personal, conèixer millor la cultura de la qual forma part; ajuda a construir criteris que, a la llarga, condueixen a la llibertat i coneixements suficients per reflexionar sobre els criteris i gustos lectors; és un llibre que convida al diàleg amb altres llibres, altres autors, amb els clàssics.

2. Llibres per a qui, llibres per a què. Criteris de selecció pensant en qui i en què.

Llibres per a diferents tipus de lectors

Ja hem dit més amunt que el fons de la biblioteca es va fent de mica en mica, requereix temps, valorar-ne bé l'adquisició, pensar en qui serà el receptor del llibre: infants no lectors que necessiten llibres frontissa que els portin cap a altres lectures; infants molt lectors que necessiten lectures amb un nivell de dificultat i de contingut més complex que altres de la seva mateixa edat, però que siguin adequats per les temàtiques i el seu tractament; per a infants i joves nouvinguts i amb interès per trobar llibres en la seva llengua d'origen, o en alguna segona llengua com l'anglès o el francès... En una mateixa aula ens podem trobar amb un ventall d'interessos molt ampli, i cal saber donar a cada lector el llibre que està esperant. Per encertar en la mediació a més a més de conèixer els llibres, cal conèixer els destinataris dels llibres.

Colomer²⁾ (1999) afirma que una selecció de llibres ha d'anticipar-se a aquesta diversitat. Cal que el nostre fons tingui el millor del millor, allò que agradarà a molts, però també hem de pensar en els gustos i nivells lectors més minoritaris.

Per tant, sempre que haguem de fer una selecció o una compra hem de pensar a qui li assignarem, qui el llegirà, a qui li agradarà, qui serà més lector després d'haver-ne fet la lectura. Segur que el corpus de llibres que s'inclouen en una selecció difereix segons per què i per a qui es vulguin els llibres, no és el mateix fer una selecció de llibres per a infants i joves, però amb la intenció de fer un treball amb mestres i bibliotecaris, que per confegir la biblioteca escolar, o la d'aula.

Llibres per realitzar estratègies de lectura diferents

A més a més de pensar en els destinataris també cal pensar en per què es vol el llibre: per a un projecte temàtic determinat en el que col·labora tota l'escola; per a la lectura en veu alta d'una classe concreta; perquè s'ha detectat un buit temàtic sobre un aspecte de la realitat que cal normalitzar...

S'ha de pensar també de donar a conèixer diferents tipologies, gèneres, temàtiques; sense deixar de banda els llibres fronterers, aquells que podrien estar entre els documentals o de coneixements i els de ficció o joc. A partir d'aquest conjunt de variables s'ha de elaborar un pla estratègic per organitzar i seqüenciar les experiències lectores. Des de la biblioteca escolar és necessari buscar aliats entre el claustre dels instituts i les escoles per poder treballar des de les diferents àrees el gust per la lectura, introduint llibres de ficció relacionats amb la matèria que s'està treballant.

En altres ocasions ja hem fet referència a pensar en tota l'escola a l'hora de promocionar la lectura, és bo que tots els lectors trobin el seu llibre i per això hem parlat de diferents perfils lectors, en forma

de material complementari trobareu bibliografies i seleccions que inclouen llibres per a diferents nivells lectors sense haver de fer diferenciacions massa evidents.

En el **mòdul 4** treballarem les diferents estratègies de lectura, però per exemplificar tot el que hem dit fins ara voldríem presentar, a continuació, un tipus d'activitat que ho inclou.

Exemple d'una estratègia de lectura: Una exposició temàtica.

És un tipus d'activitat en què intervé tota l'escola o tot l'institut. Tots hauran de passar per l'exposició, identificar els llibres que coneixen, fer prediccions de què anirà una lectura a partir d'un títol determinat, hauran de llegir el discurs sota el que s'apleguen els llibres... es presentaran els diferents mòduls o apartats de l'exposició, es crearan expectatives sobre les lectures de cada un dels mòduls o apartats del discurs, es pensarà si es coneixen altres lectures que podrien estar dins d'aquell apartat i que no s'han tingut en compte...

Per fer aquest tipus d'activitat és molt important saber què volem transmetre, i elaborarem un discurs que expressi clarament el contingut del missatge, ja sabem que els llibres no han de ser alligoadors, però el nostre discurs ha de ser educatiu. Pensarem en diferents apartats que completin el concepte sobre el que es vol treballar, que possibilitin una selecció de lectures molt diferents, amb gèneres i registres diversos, hi ha d'haver narrativa, àlbums, contes tradicionals, llibres il·lustrats, poesia... per tal d'arribar a tothom i que cada un dels lectors pugui trobar una lectura que l'apassioni. També haurem de pensar en llibres per a tots els nivells lectors. Els llibres triats per a cada apartat hauran de permetre el diàleg, el debat, l'intercanvi d'opinions sobre el tema que volem treballar. Un exemple d'aquest tipus de treball és la selecció bibliogràfica i de webs: [Elles i ells: colze a colze](#), que posa a l'abast dels infants una selecció de llibres per el gaudi de la lectura, i que alhora permeten una reflexió en clau coeducativa.

Altres seleccions que s'han convertit en exposicions de llibres per a tota l'escola i institut són:

La terra de tothom, un treball a càrrec de l'Associació Catalana d'Amics del Llibre per a Infants, en la qual el tema a debatre és l'ecologia i el medi ambient ([Material complementari 8](#))

Mira quin un!, també de l'ACALI, on el discurs elaborat i els llibres seleccionats giren a l'entorn de la diversitat en la literatura infantil i juvenil, i permeten aprofundir i eixamplar les idees sobre la diversitat en el món real ([Material complementari 9](#))

Els drets dels infants, exposició de la biblioteca infantil i juvenil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, en què els llibres seleccionats exemplifiquen els principis de la declaració agrupats per temes ([Material complementari 10](#))

Pensar una exposició d'aquest tipus no és fàcil, per una banda hi ha la dificultat de la redacció, i per altra la selecció dels títols. La dificultat en la redacció del discurs radica que sigui sintètic, entenedor i atractiu per tal que els lectors es sentin captivats i amb ganes de saber de què anirà tot plegat. Però si el discurs surt interessant i engrescador, penseu que el podeu tornar a utilitzar uns anys més tard amb altres llibres que exemplifiquin el tema. Pot ser ben bé que no li passi el temps, si això no és així es pot anar actualitzant afegint o canviant segons els nous conceptes que van sorgint tant científics com socials. La dificultat en la selecció de llibres es venç a partir de la pràctica, l'experiència de recomanar i avaluar el resultat, de conèixer les novetats editorials, i tenir en compte tots els nivells lectors.

En qualsevol tipus d'exposició de llibres és bo rescatar dels prestatges llibres que fa temps que els lectors no tenen presents, potser perquè no són novetats o no tracten de temes més recurrents, però

que tenen una qualitat literària i continuen sent atractius. És una manera de crear lectures comunes a diverses generacions, confeint un cànnon de clàssics actuals. Un d'aquests llibres podria ser *Ulldevellut* d'Hermínia Mas i Josep Francesc Delgado.

3. Per saber-ne més i material complementari

COLOMER, Teresa. *La formació del lector literari*. Barcelona: Barcanova, 1998

COLOMER, Teresa. *Introducción a la literatura infantil y juvenil*. Madrid: Síntesis, 1999 (Didáctica de la Lengua y la Literatura; 1)

COLOMER, Teresa. *Siete llaves para valorar las historias infantiles*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2002

LLUCH, Gemma. *Cómo seleccionar libros para niños y jóvenes: Los comités de valoración en las bibliotecas escolares y públicas*. Gijón: Trea, 2011

[Biblioteca Rosa Sensat](#)

 [Material complementari 8](#) (parvulari, primària i secundària) La Terra de tothom. Bibliografia sobre el medi ambient

 [Material complementari 9](#) (parvulari, primària i secundària) Mira quin un! Bibliografia sobre la diversitat

 [Material complementari 10](#) (parvulari, primària i secundària) Bibliografia sobre els Drets del infants.

 [Material complementari 11](#) (parvulari i primària) Bibliografia sobre la Cooperació.

¹⁾ COLOMER, Teresa. *La formació del lector literari*. Barcelona: Barcanova, 1998, Annex 1: La fitxa d'anàlisi p. 295-299

²⁾ COLOMER, Teresa. *Introducción a la literatura infantil y juvenil*. Madrid: Síntesis, 1999 (Didáctica de la Lengua y la Literatura; 1)